

Ustawa o artystach zawodowych - Q&A do CIR

Po co nam Ustawa o artystach zawodowych?

W Polsce żyje ok. 60 tysięcy osób, które można określić mianem artystów. Zdecydowana większość z nich utrzymuje się z nieregularnych przychodów – są one często poniżej płacy minimalnej, bez umów oraz bez ubezpieczeń zdrowotnych i emerytalnych. **Grupa ta mylnie utożsamiana jest z bardzo wąskim gronem celebrytów**, którzy stanowią najwyżej kilka procent wszystkich artystów w Polsce. Ta ustawa ma przywrócić zawodom artystycznym dostęp do podstawowych rozwiązań cywilizacyjnych, które od lat funkcjonują w wielu europejskich krajach, m.in. Niemczech, Francji, Włoszech czy na Węgrzech. Ustawa o artystach zawodowych jest realizacją zapowiedzi Prawa i Sprawiedliwości przedstawionej w programie wyborczym w 2019 r.

Warto podkreślić, że kultura jest takim sektorem życia publicznego i gospodarki, który wpływa również na inne obszary i stanowi impuls dla ich rozwoju. Cywilizowane i rozwinięte społeczeństwa dbają o kulturę i jej twórców. W dłuższej perspektywie przekłada się na rozwój gospodarczy innych sektorów, m.in. turystyki czy chociażby sektorów kreatywnych. Odejście ludzi kultury do innych zawodów byłoby katastrofalne w skutkach w skali kraju, nie tylko z kulturowego, ale również z ekonomicznego punktu widzenia.

Co działa się z ustawą o artystach zawodowych przez ostatnich kilka miesięcy?

Co się zmieniło w nowym projekcie ustawy w stosunku do proponowanych rozwiązań sprzed roku?

W tym czasie prowadzone były uzgodnienia międzyresortowe, konsultacje publiczne oraz opiniowanie ustawy przez komitety uczestniczące w procesie legislacyjnym. Wprowadzono szereg modyfikacji o charakterze merytorycznym, proceduralnym, ujednociającym oraz formalnym. Zapadła m.in. decyzja o zmianie nazwy projektu na „Ustawę o artystach zawodowych”. Doprecyzowano i uzupełniono podstawowe definicje zawarte w akcie prawnym oraz wprowadzono nowe – m.in. tzw. systemu teleinformatycznego rejestru prowadzonego przez Dyrektora Polskiej Izby Artystów. System ten będzie służył komunikacji ze wszystkimi podmiotami biorącymi udział w procesie poświadczania uprawnień artysty zawodowego: artystami, członkami Rady Artystów oraz organizacjami reprezentatywnymi. Przygotowane zostały również zapisy związane z procedurami bezpieczeństwa przechowywania danych, a także uwierzytelniania wnioskodawców. Poza tym naniesiono wiele drobnych korekt, które precyzują obowiązki Rady oraz jej Dyrektora. Projekt dostosowano także do orzecznictwa TSUE oraz podjęto przygotowania niezbędne do sprawnego uruchomienia w pełni elektronicznego systemu obiegu informacji i obsługi beneficjentów.

Jakie uprawnienia będą przysługiwać artystom?

Artyści zawodowi będą mieli prawo do:

- **dopłat do składek** na ubezpieczenia (w zależności od dochodów od 20% do 80%), jeśli opłacają ubezpieczenia samodzielnie i ich przeciętny dochód jest niższy niż 80% średniego wynagrodzenia w gospodarce narodowej;

- **posiadania karty artysty zawodowego**, definiującej tę grupę zawodową i dającej możliwości pozyskiwania dodatkowych rozproszonych uprawnień przyznawanych przez instytucje, organizacje czy samorządy;
- **ubiegania się o stypendium lub zapomogę** w Polskiej Izbie Artystów.

Z czego będzie finansowany system wsparcia artystów?

Głównym źródłem finansowania będą środki pozabudżetowe pochodzące z opłaty reprograficznej, zwanej rekompensatą na rzecz uczciwej kultury.

Co to jest opłata reprograficzna?

Opłata reprograficzna to rekompensata na rzecz uczciwej kultury, czyli wynagrodzenie dla artystów za nieodpłatne korzystanie z ich twórczości w ramach dozwolonego użytku prywatnego, czyli odtwarzania ich utworów. Ta opłata obowiązuje producentów urządzeń w wielu europejskich krajach, także w Polsce od 1994r., jednak z uwagi na zmiany zachodzące na rynku nośników (np. mało kto dziś słucha muzyki z kaset, nie mówiąc o kasetach video) konieczna jest aktualizacja przepisów w tym zakresie.

Jak system wsparcia artystów rozwiązany jest w innych krajach UE?

W większości systemów w UE i krajów OECD, czyli krajów rozwiniętych, pobiera się opłatę od wszystkich współczesnych urządzeń elektronicznych, takich jak laptopy, tablety czy smartfony, a wpływy z tej opłaty trafiają do artystów.

Czy w wyniku wejścia w życie ustawy, przewidywany jest wzrost cen urządzeń?

Wprowadzenie podobnych zmian w krajach takich jak Niemcy czy Francja nie spowodowało podwyżki cen sprzętu elektronicznego. Warto zauważyć, że wpływy z opłaty reprograficznej w Polsce w 2018 roku wyniosły **1 685 270** euro, a w Niemczech - **332 517 000** euro. (https://artystazawodowy.pl/mooncms/uploads/Infografika_oplata_reprograficzna.pdf)

Należy pamiętać, że producenci sprzętu to w większości wielkie międzynarodowe korporacje, które czerpią zyski m.in. z twórczości artystów.

Jaka będzie wysokość opłaty?

Zgodnie z rekomendacją autorów ustawy, stawki mają być zróżnicowane w zależności od sposobu wykorzystania danego typu urządzenia do korzystania z utworów i - zdaniem analityków - nie powinny spowodować znacznego wzrostu cen sprzętu.

Zgodnie z projektem ustawy zakres opłaty wynosi od 1 do 4 % ceny urządzenia.

Dlaczego na liście objętych opłatą urządzeń nie ma smartfonów?

Kwestia objęcia opłatą smartfonów jako urządzeń codziennego użytku, wzbudza szczególne emocje, dlatego na tym etapie podlega dalszym konsultacjom.

Na jakiej podstawie artysta otrzyma uprawnienia? Czy można być artystą nie mając uprawnień?

Artysta może wystąpić do wybranej przez siebie organizacji reprezentatywnej dla swojego zawodu – a więc stowarzyszenia lub związku zawodowego twórców – z wnioskiem o potwierdzenie uprawnień, do którego dołączy opis dorobku artystycznego.

Uprawnienia otrzymywane z systemu ustawy NIE dają wyłączności na tworzenie czy wykonywanie sztuki – skorzystanie z nich jest **całkowicie dobrowolne**, a artyści, którzy nie chcą uczestniczyć w projektowanym systemie nadal bez problemu będą mogli prowadzić odpłatną lub nieodpłatną działalność artystyczną.

Czy absolwenci studiów artystycznych również mogą ubiegać się o uprawnienia?

Uprawnienia przysługują absolwentom uczelni artystycznych - studiów drugiego stopnia i jednolitych studiów magisterskich – oraz ogólnokształcących szkół baletowych, jeżeli złożą wniosek w sprawie potwierdzenia uprawnień w terminie do 5 lat od uzyskania dyplomu.

Czy jest możliwe określenie tego, kto jest prawdziwym artystą, a kto nie?

Celem ustawy i systemu nie jest definiowanie ani wartościowanie, kto jest „prawdziwym” czy „lepszym” artystą. Zadaniem organizacji reprezentatywnych **jest określenie, kto w sposób czynny i zawodowy wykonuje działalność artystyczną**. Rozwiązania te nie mają charakteru wartościującego, lecz systemowo-organizacyjny.

Czy uprawnienia są przyznawane dożywotnio?

Nie. Co 3 lata artysta musi aktualizować swoje uprawnienia.

Część pieniędzy ma trafiać do organizacji zbiorowego zarządzania. Co dalej stanie się u nich z tymi pieniędzmi?

Organizacje zbiorowego zarządzania prawami autorskimi rozdzielają zebrane środki pomiędzy twórców oraz wykonawców, którymi się zajmują, np. Związek Artystów Wykonawców STOART przekazuje środki artystom wykonującym muzykę na żywo. Podział środków przez daną Organizację Zbiorowego Zarządzania prowadzony jest według wewnętrznych zasad przyjętych w danej organizacji.

Dlaczego dziennikarze nie mogą starać się o uprawnienia artysty zawodowego?

Jeżeli publicyści prowadzą działalność artystyczną, mogą się ubiegać o uprawnienia. Ich potwierdzenie będzie leżało w gestii organizacji np. zajmujących się literaturą piękną.